

Változás, jövő, járvány

A SZAB Nyelv- és Irodalomtudományi Szakbizottságának konferenciája

Időpont: 2020. november 17. kedd 10 óra

Helyszín: online platform

A mottó, **Jövőformáló tudomány**, felhívja a figyelmet arra, hogy az új típusú koronavírus-járvány idején a tudományos kutatások a korábbiaknál is jelentősebb mértékben alakítják a közös jövőnket. Ezért a tudomány képviselőinek egyik fontos feladata, hogy a társadalom segítségére legyenek a mindennapi élet újratervezésében, és kiemelt jelentősége van annak, hogy a kutatási eredményeiken keresztül, a várható jövőkép előrevetítésével irányt mutassanak a társadalomnak. A minden tudományterületnek szánt akadémiai felhívásban az alábbiak olvashatók: „Perspektívaváltás szükséges az új tudományos módszerek, illetve a paradigmaváltással együtt járó szemléletváltozás kialakításához, melynek kapcsán nem elegendő a közeljövő eredményeit előrevetíteni, mert a fenntarthatóság nagyobb távlatokban mérhető. Ez a tevékenység folyamatos együttműködést feltételez és kíván meg a tudományos tevékenységek képviselői között. A tudományünnep kiemelten hirdeti, hogy az anyanyelvre épülő, versenyképes tudás megteremtése a nemzeti összetartozás alapja, a fejlődés szempontjából tekintve nemzeti érdek, melynek elősegítése kiemelt célkitűzése az Akadémiának.”

Az irodalmi, nyelvészeti, néprajzi kutatások ehhez a felhíváshoz többféle módon kapcsolódhatnak. Konferenciánkon közösen szeretnénk kérdéseket feltenni és válaszokat keresni: a mostani helyzetben kiemelten fontosnak tartjuk a közös gondolkodást, egymás inspirálását, a szakmai párbeszédet. A tárgyalt kérdések körüljárása segíthet abban, hogy szembenézzünk a járványoknak az emberekre és az emberi közösségekre gyakorolt hatásával, illetve megmutassuk, hogy az irodalom-, nyelv- és néprajztudomány képes hatékonyan reagálni valós idejű, a társadalmat erősen foglalkoztató kérdésekre.

A konferencia programja:

10,00 – 10,10 A konferencia megnyitása (Szilágyi Zsófia, a SZAB Nyelv- és Irodalomtudományi Bizottságának elnöke)

Konferenciaelőadások:

10,10–10,30 – SZILÁGYI ZSÓFIA: „a mindenit, milyen sok könyved van” (Iskola, könyv, olvasás a disztópiákban: az Éhezők viadala és a Metro-sorozat) (Magyar Irodalmi Munkabizottság)

A pandémiás helyzet egyik alapvető kérdése lett, hogyan szervezzük meg az iskolai oktatást. Azzal a kérdéssel szembesültünk, hogy az iskola feladata nem pusztán a tudás átadása – de akkor micsoda? A karanténhelyzet pedig arra figyelmeztetett mindnyájunkat, hogy a könyvekre óriási szükségünk van, hiszen általuk a bezártságból más világokba léphetünk át – de az is felmerülhetett sokakban, hogy ezekben a válságos időkben nem kultúrára, művészetre, hanem lélegeztetőgépre, orvosokra és vakcinafejlesztőkre van csak szükség. Vajon milyen tanulságokat vonhatunk le, iskoláról és könyvről, ha jövőben játszódó, netán posztapokaliptikus könyveket olvasunk? Az előadásban egy amerikai és egy orosz sorozatról beszélek majd elsősorban: Suzanne Collins *Éhezők viadala* tetralógiájában szinte senki sem olvas, pedig sokat segítené a főhősön, ha regényeket forgatott volna korábban, Dmitry Glukhovsky *Metro-trilógiájában* viszont nagy érték a könyv a földalatti, a moszkvai metróban létrejött új világban.

10,30–10,50 – HEVESI ANDREA: A komfortzónán túl – könyvtár a pandémia idején. A Somogyi-könyvtár szolgáltatásainak bővülése a világjárvány alatt (Magyar Irodalmi Munkabizottság)

A világjárvány a könyvtárak szolgáltató funkcióit is komoly átgondolásra, újjászervezésre készítette. Előadásomban szeretném felhívni a figyelmet azokra a módszertani változtatásokra, amelyeket a könyvtár mint kulturális szolgáltató intézmény a pandémia alatt meghozott.

A home office alatt az állománybavételen, tanulmányíráson, referensz kérdések megválaszolásán túl fejlesztettünk általános- és középiskolásoknak szánt mobiltelefonos városismereti applikációkat, amelyek Szeged helytörténetét dolgozzák fel, és feladatokban, játékokban visszakérdezik. Számos digitális tartalomszolgáltatásunkat bővítettük, mostantól otthonról is elérhető többek között a Kilényi-gyűjteményünk Juhász Gyula kéziratait, fotóit, dokumentumait tartalmazó része is. Szeretnénk felhívni a könyvtárunk azon szolgáltatásaira a figyelmet, amelyek segítségével a kutatók és oktatók otthonról is tudnak dolgozni, mindezt úgy, mintha helyben, az intézményünkben vennék igénybe a szolgáltatásainkat.

10,50–11,10 – LOMBÁR IZABELLA: Az érzékelés szemiotikája André Gide: *La symphonie pastorale* című művében (Modern Filológiai Munkabizottság)

A szemiotika régóta foglalkozik a jelek értelmezésével, felfoghatóságukkal, tudatosításukkal, érthetővé tehető mozzanataik feltárásával. Mégis új és új rétegek tárulnak fel valóságunkban, s e megnyílás mentén a kutatás irányai is változnak.

A jelentésképzés folyamatában az érzékelés értelmezése talán még mindig némileg elhanyagolt terület, pedig az érzelmek vizsgálatának, a pszichológiai megközelítések előretörésének nagy szerepe van abban, hogy e téren az irodalmi értelmezésben történt előrelépés.

Az érzékek működése és az érzékelés szerepe fontos kérdés André Gide *La symphonie pastorale* című regényében, amelyben azt kívánom vizsgálni, hogy az irodalmi jelentésképzés folyamatában pontosan milyen szerepe van a szavakkal ki nem fejezett és nem fejezhető mozzanatoknak, mozzanatoknak, érzeteknek.

Nathalie Sarraute életművének vizsgálata kapcsán némileg dekontextualizáltan vizsgáltam az érzetek szerepét a szerző irodalmi kommunikációjában. Ezt maga a szerzői intenció is predestinálta. Ezúttal azonban tudatosan szemiotikai megközelítést választva ragaszkodnék ahhoz, hogy az érzetek vizsgálatával kontextualizáljam értelmezésemet és kitekintést adjak a Gide szereplői által megélt érzeteknek. Az érzetek szemiotikai aspektusa ilyen értelemben nem más, mint az érzetek jelként való értelmezése és elhelyezésük a társadalmi kontextusban, a beszédhelyzetben.

A domináns, nyelvi kommunikáció háttérrezgéseiként bűvópatakként jelenlévő érzékelések, érzetek kibontása a célom tehát, s mindezek értelmezése a szereplők társadalmi, s a szöveg kulturális kontextusában.

A konferencia tudományos igényeinek megfelelően előadásomban ki fogok térni arra, hogy az érzékelések szemiotikai kutatása az irodalomban milyen, jövőre nézve előremutató tartalommal bír.

11,10–11,30 – SZÁSZ GÉZA: Pestistől koleráig, avagy hogyan utaz(z)unk karantén idején? A járványok és járványügyi intézkedések reprezentációja a 19. századi francia útleírásokban (Modern Filológiai Munkabizottság)

A mikrobiológia és az orvostudomány 19. század végi fellendülését megelőzően a járványos betegségek, illetve a velük összefüggésben hozott hatósági intézkedések szinte minden utazó életét befolyásoló, az utazás „fizikai” feltételrendszerének részét képező tényezőnek számítottak. Egyes esetekben (mint például az Oszmán Birodalomban vagy általában a keleti országokban tett utaknál) az utazó gyakorlatilag kénytelen volt már előre számolni ezzel az akadállyal. Ebből fakadóan – legalábbis elméletileg – az egyre inkább az utazás dokumentumaként értékelt útleírásban is szót kellett ejteni róla, illetve az esetleges útvonal-változtatásra gyakorolt hatásáról.

Előadásunkban a 19. századi francia utazási irodalom néhány alkotása alapján igyekszünk meghatározni a betegségek, járványok, illetve a korlátozó intézkedések ábrázolásának a nem-reprezentációtól egészen a humorral tarkított beszámolóig terjedő formáit-lehetőségeit. Vizsgálódásunk kiindulópontját a Magyarországon éppen az 1831-es kolerajárvány idején tartózkodó Marmont marsall útleírása adja. Az elemzés másik végpontját Gustave Flaubert híres 1850. július 23-i „karantén-levele” jelenti, amely a 2020 tavaszi kijárási korlátozások idején a francia irodalmi érdeklődés homlokterébe került.

Feltáró munkánk során a reprezentáció nyelvi-stilisztikai jegyeinek megragadása mellett kiemelt figyelmet fordítunk az adott utazás vagy úti élmény által a szerző életében vagy életművében betöltött szerepre, illetve az utazás megvalósulásának körülményeire is.

11,30–11,50 – Az előadások megvitatása

11,50–12,10 – Szünet

12,10–12,30 – FRAUHAMMER KRISZTINA: Régi témák – új terepek. Új dimenziók a kortárs vallási praxisok kutatásában (Néprajzi Munkabizottság)

Előadásomban a megélt, vagy más szóhasználattal a vernaculáris vallásgyakorlás megújult módjait, elsősorban az imádkozás, ima kérés online térben kibontakozó praxisait szeretném a középpontba helyezni. A kortárs valláskutatás egyik fontos tapasztalata ugyanis az, hogy az internet mára a megélt spirituális gyakorlatok helyszínévé vált, tehát nem ignorálható. Ezek az új, virtuális színterek magát a vallás gyakorlását, ezen belül az egyéni imádkozást is új dimenzióba helyezik. Ennek sajátosságait kívánja a prezentációm vázolni.

12,30–12,50 – MÓD LÁSZLÓ – SIMON ANDRÁS: A tájházak mint a hagyományos tudás jövőbeli központja? (Néprajzi Munkabizottság)

Előadásunk a Muravidéken körvonalazódó, több tájház kialakítását célzó projekttel foglalkozik, amely szorosan kapcsolódik olyan, napjainkban széleskörben hangoztatott fogalmakhoz és jelenségekhez, mint a fenntartható fejlődés, a környezeti nevelés vagy a hagyományos ökológiai tudás. Arra keressük a választ, hogy ezek a lokális kiállító helyek miképpen járulhatnak hozzá a határontúli szórványközösségek kulturális azonosságtudatának megőrzéséhez, miképpen válhatnak speciális tudásközpontokká?

12,50–13,10 – SERMANN ESZTER: *Antigén és közösségi távolságtartás.* A világjárványhoz kapcsolódó új terminusok egy európai uniós és egy katalán terminológiai adatbázisban (Modern Filológiai Munkabizottság)

A világban az új jelenségek nyomán tömegesen keletkeznek új fogalmak, melyek egyszerre jelennek meg hivatalos dokumentumokban, jogszabályokban, valamint a mindennapi élet különböző területein. Ilyen esetekben különösen fontos a fogalmak pontos meghatározásán és a terminusok kiválasztásán túl a terminológiai adatok hozzáférhetőségének biztosítása is. A terminológiai adatbázis olyan elektronikusan tárolt terminológiai adatok összessége, amely egy vagy több szakterület terminusait tartalmazza a hozzájuk tartozó definíciókkal és egyéb releváns terminológiai adatokkal együtt. Az új fogalmak tömeges megjelenésével az adatbázisok szerkesztőire is nagy feladat hárul, mivel az új bejegyzések kidolgozása összehangolt munkát igényel szakemberek és nyelvészek, terminológusok részéről.

Előadásomban az Európai Unió intézményközi terminológiai adatbázisában (IATE), valamint a *Cercaterm* katalán adatbázisban vizsgálom meg a koronavírus-járványhoz kapcsolódó fogalmak megjelenítési formáit.

13,10–13,30 – Az előadások megvitatása

13,30 – A konferencia zárása